

Biskopsgården i Västerås

Schaktningsarbeten på innergården

Arkeologisk förundersökning

RAÄ 232
Kvarteret Hagbard
Västerås domkyrkoförsamling
Västmanland

Kristina Jonsson

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Historik och arkeologi.....	1
Syfte och genomförande	1
Schaktbeskrivningar.....	2
Schakt 1.....	2
Schakt 2.....	2
Schakt 3.....	2
Tolkning och utvärdering.....	3
Referenser	4
Kart- och arkivmaterial	4
Tryckta och otryckta källor	4
Tekniska och administrativa uppgifter.....	4
Figurer	5

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008

Omslagsfoto: Schaktning mot den södra huskroppen i Biskopsgården. I bakgrunden syns den östra huslängan samt domkyrkans torn. Foto: Kristina Jonsson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86019-40-2

Västerås 2008

Inledning

Med anledning av schaktning för ledningsdragningar (el, spillvatten och kulvert) har Kulturmiljövård Mälardalen (KM) utfört en förundersökning i form av schaktningsövervakning vid Biskopsgården i Västerås (se figur 1). Undersökningen utfördes enligt beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 431-4005-08, daterat 2008-05-20), och uppdragsgivare var Västerås stift. Det berörda området ligger inom RAÄ 232, fornlämningsområde för Västerås stad med kulturlager från medeltid och historisk tid.

Fältarbetet utfördes mellan den 19 och 30 maj 2008 av Kristina Jonsson och Jonas Nordin. Kristina Jonsson övervakade arbetet med schakt 1, och Jonas Nordin schakt 2 och 3. Rapporten har sammanställts av Kristina Jonsson.

Historik och arkeologi

Biskopsgården i sin nuvarande utformning är sannolikt inte äldre än från 1500-talet, men dess källare har medeltida anor (Andersson 1977:27). Det är osäkert exakt när biskopens bostad fick den placering den har idag, men stenbyggnaden torde ha legat där sedan slutet av 1300-talet (Kumlien 1971:175). Inom kvarteret Hagbard har två arkeologiska undersökningar genomförts tidigare, dock ingen i direkt anslutning till Biskopsgården. 1995 gjordes skruvborrsprovtagningar i den norra delen av kvarteret, ca 100 m nordväst om Biskopsgården. Syftet var att bedöma omfattning och karaktär av eventuella kulturlager. Några avsatta kulturlager kunde inte konstateras, även om man vid tidigare undersökningar påträffat 1,5 m tjocka lager med gatuhorisonter i den intilliggande Västra Kyrkogatan. Området i kvarteret Hagbard, som sluttar flackt ned mot Svartån, tolkades därmed som att endast ha brukats för odling eller enstaka bebyggelse fram till relativt sen tid (Syse 1995:6ff). 1999 gjordes en schaktningsövervakning längs den västra kanten av kvarteret, i samband med grävning för belysningsstolpar vid gång- och cykelbanan som löper längs Svartån. Vid undersökningen påträffades endast påförda fyllnadsmassor med efterreformatorisk datering (Eriksson 2001:5).

Syfte och genomförande

Syftet med förundersökningen var att avgränsa eventuell fornlämnning inom schakten, samt att dokumentera anläggningar och kulturlager. Om större anläggningar eller komplexa kulturlager framkom skulle arbetet avbrytas för samråd med Länsstyrelsen.

Schakten som grävdes var av relativt olika karaktär. Det första som grävdes, här kallat schakt 1 (se schaktplan figur 2), grävdes i en ny sträckning i förhållande till äldre ledningsdragningar och krävde därför kontinuerlig övervakning. Schakt 2 grävdes också i en ny sträckning, men endast ner till 0,6 m djup. Schakt 3 var inledningsvis planerat till att bli ca 45 m långt längs en befintlig ledning, men man valde sedermera att endast gräva sig ned vid huskropparna för att därefter lösa ledningsdragningen genom relining (invändig renovering av befintliga rör). Övervakning av arbetet med schakt 2 och

3 gjordes dels under grävningens gång och dels genom efterbesiktning av redan grävda schakt.

Inga säkra anläggningar påträffades, och schakten innehöll nästan uteslutande recenta fyllnadsmassor och/eller omgrävda lager. Längs en sträcka av ca 2,5 meter i schakt 1 påträffades ostörda lager och en eventuell stenläggning (se schaktbeskrivning nedan). Schaktväggen dokumenterades genom sektionsritning och fotografering. Även de delar av schakt 1 som anslöt till Biskopsgårdens grundmurar fotodokumenterades. Inmätning av schakten gjordes manuellt.

Schaktbeskrivningar

Schakt 1

Schaktet, som grävdes för kulvertdragning, var ca 16 m långt, 1,4 m brett och 1,2 m djupt förutom intill huskropparna där det grävdes till ca 3 m bredd och 1,8 m djup. Äldre ledningar framkom i de flesta delarna av schaktet. Med anledning av dessa tidigare arbeten så var eventuella äldre kulturlager omrörda, och schaktet innehöll framför allt fyllnadsmassor bestående av sand, grus, sten och tegelkross. Endast i vissa partier av den östra schaktväggen fanns ostörda lager (se figur 3 och 4). Tre nivåer av vad som tolkats som äldre markytor fanns på 0,3, 0,5 resp. 0,8 m djup. De bestod av sotiga lerlager, de två yngsta även med inslag av tegelkross. Under den mellersta nivån fanns även ett antal stenar som kan utgöra rester av en stenläggning/gårdsplan. Den äldsta markytan låg på ungefär samma nivå som en stor och ett antal mindre stenar, som även de kan ha ingått i en stenläggning och någon form av större anläggning som en hägnad eller byggnad. Marknivåerna kunde ej dateras då inga fynd påträffades, och ¹⁴C-analyser bedömdes som svårmotiverade med tanke på materialens karaktär.

Vid nedgrävning längs husväggarna framkom Biskopsgårdens stengrund (se figur 5 och 6).

Schakt 2

Schakt 2, grävning för elledning, grävdes väster om schakt 1 längre från huskropparna. Schaktet var sammanlagt ca 32 m långt, och grävdes ned till 0,6 m djup. Genom studier av historiska kartöverlägg kan man se att den sydvästra delen av schaktet gick in över ett område där det på Biskopsgården fram till tidigt 1700-tal fanns en nord-sydligt löpande flygel, vilken var sammanbunden med dagens södra byggnadshalva (se figur 7). Eftersom schaktet endast grävdes ned till 0,6 m djup så påträffades dock inga bebyggelselämningar. Schaktet innehöll endast påförda massor.

Schakt 3

Det ursprungligen planerade ca 45 m långa schaktet blev som ovan nämnts nedkortat till att bestå av tre gropar intill husväggarna. Groparna var ca 1,2 x 1,5 m stora och

grävdes ned till 1,4 m djup. Ytorna var störda av tidigare urschaktningar, och endast fyllnadsmassor påträffades.

Tolkning och utvärdering

Biskopsgårdens innergård förefaller vara tämligen urschaktad i samband med senare tiders ledningsdragningar, men vissa orörda partier kan fortfarande påträffas (jfr schakt 1 ovan). Denna iakttagelse gäller dock partierna närmast byggnadskropparna, inom ett avstånd på ca 5 meter. Längre ut från byggnaden skulle orörda kulturlager och byggnadslämningar kunna finnas bevarade i högre grad, dock på ett större djup än 0,6 meter. Som jämförelse kan nämnas att det i schakt 1 framkom lämningar av vad som kan vara en äldre bebyggelsefas på 0,8 m djup.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Karta över Västerås stad från 1688, Lantmäteristyrelsen akt T72-1:15. Från Lantmäteriets digitala arkiv.

Tryckta och otryckta källor

Andersson, H. (red). 1977. *Medeltidsstaden 4. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. Västerås*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport. Stockholm.

Eriksson, T. 2001. *Kvarteret Hagbard 3 och 4 samt Västerås 1:1. Kulturlager i Västerås stad. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 232, Västerås Domkyrkoförsamling, Västmanlands län, Västmanland*. Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen Rapport 2001:17. Västerås.

Kumlien, K. 1971. *Västerås till 1600-talets början*. Västerås genom tiderna, del 2. Monografi utgiven av Västerås kommun. Västerås.

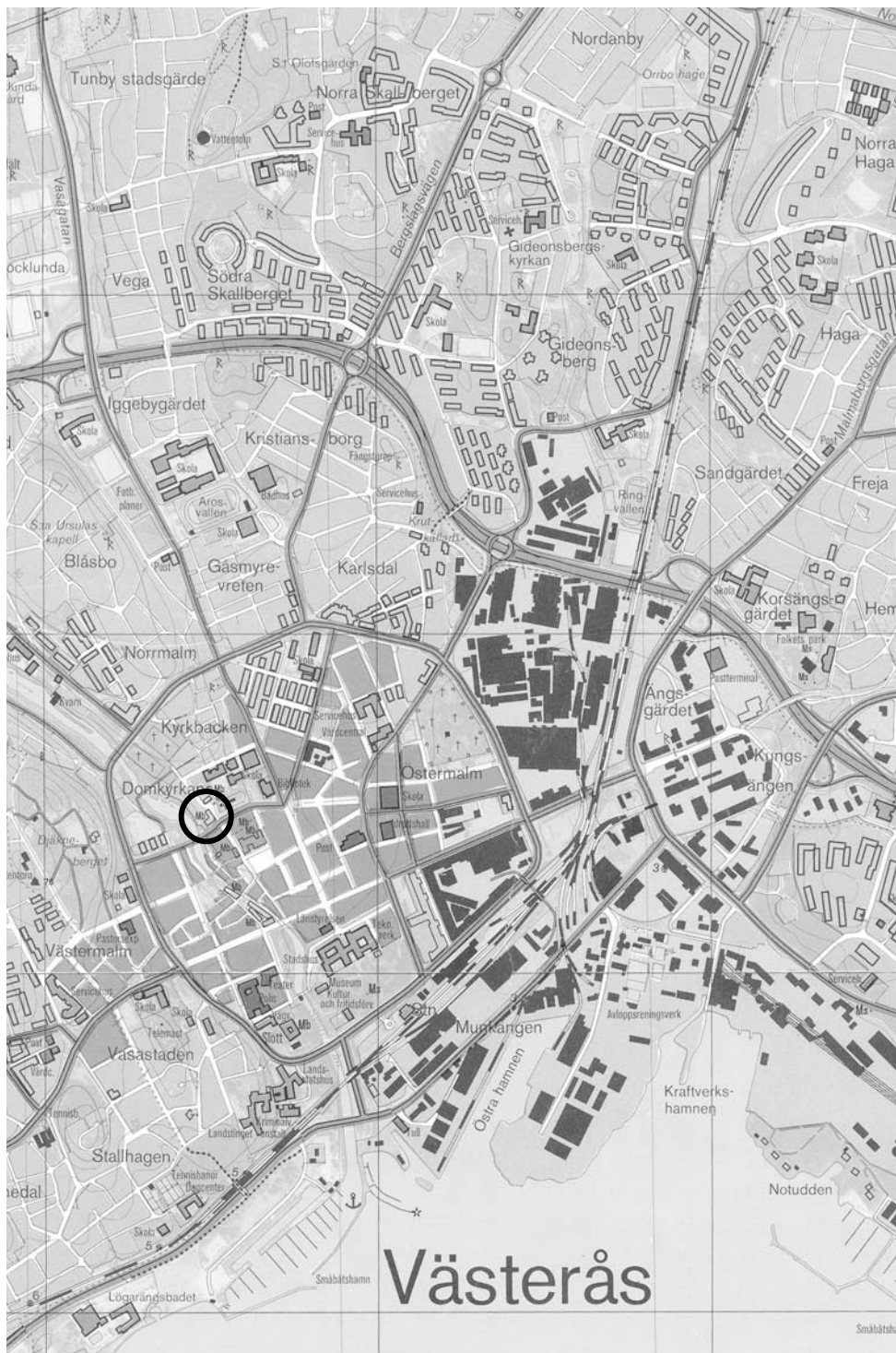
Syse, B. 1995. *Hagbard. Arkeologisk förundersökning. Kvarteret Hagbard, Västerås stad, Västmanland*. UV Uppsala rapport 1995:26. Riksantikvarieämbetet, Byrån för arkeologiska undersökningar. Uppsala.

Tekniska och administrativa uppgifter

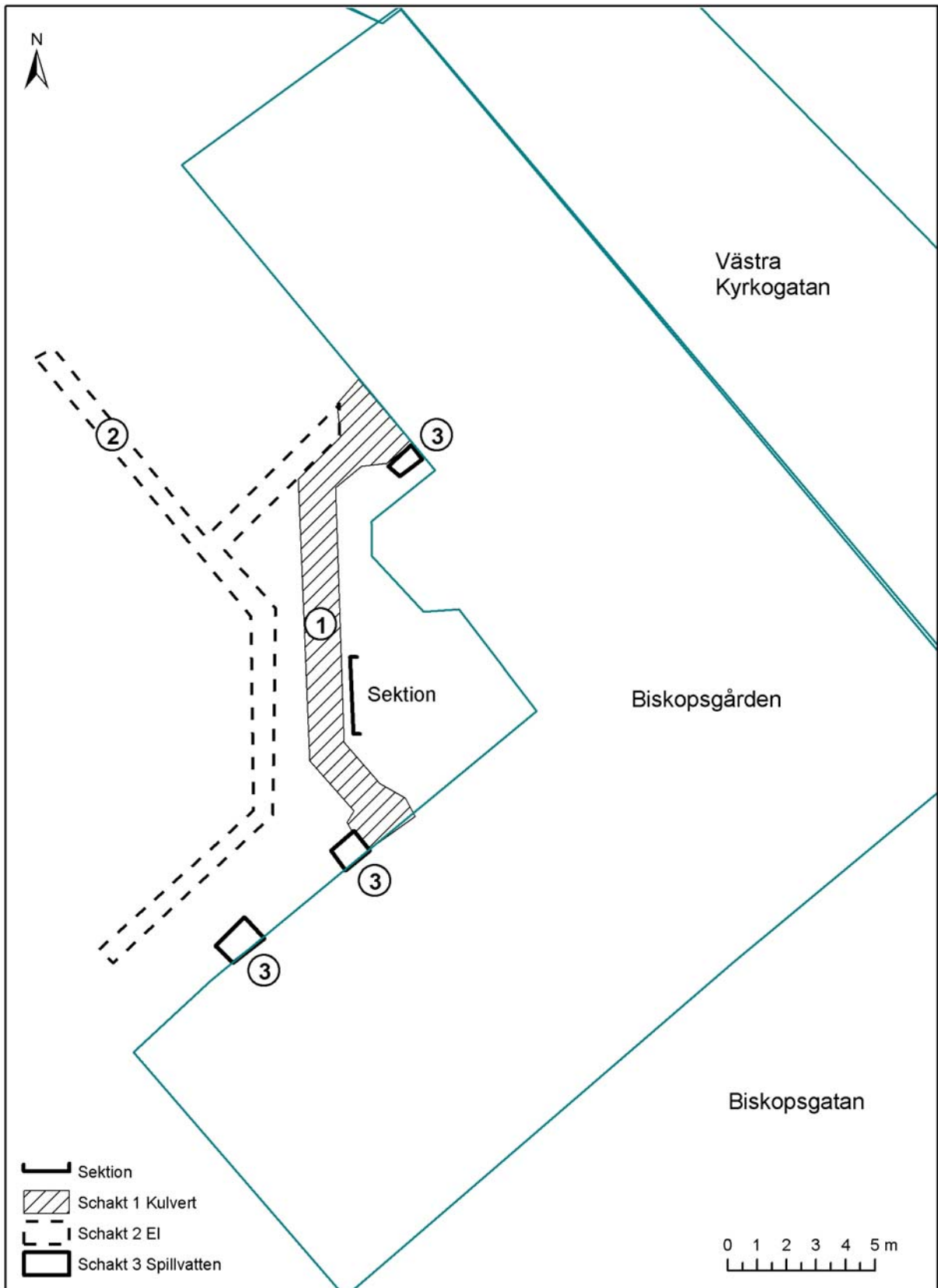
KM dnr:	08045
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-4005-08, 2008-05-21
Undersökningsperiod:	19-30 maj 2008
Arkeologtimmar:	18 timmar
Maskintimmar:	-
Exploateringsyta:	53 m ²
Personal:	Kristina Jonsson, Jonas Nordin
Belägenhet:	Kvarteret Hagbard, Västerås domkyrkoförsamling
Ekonomisk karta:	11G 2i
Koordinatsystem:	RT90 2,5 gon V
Koordinater:	X 6610459, Y 1541487
Höjdsystem:	-
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	22 digitala fotografier, 1 sektionsritning 1:20; förvaras på KM tills vidare
Fynd:	Inga fynd tillvaratagna

Figurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gula kartan blad Västerås 11G:17. Skala 1:20 000.

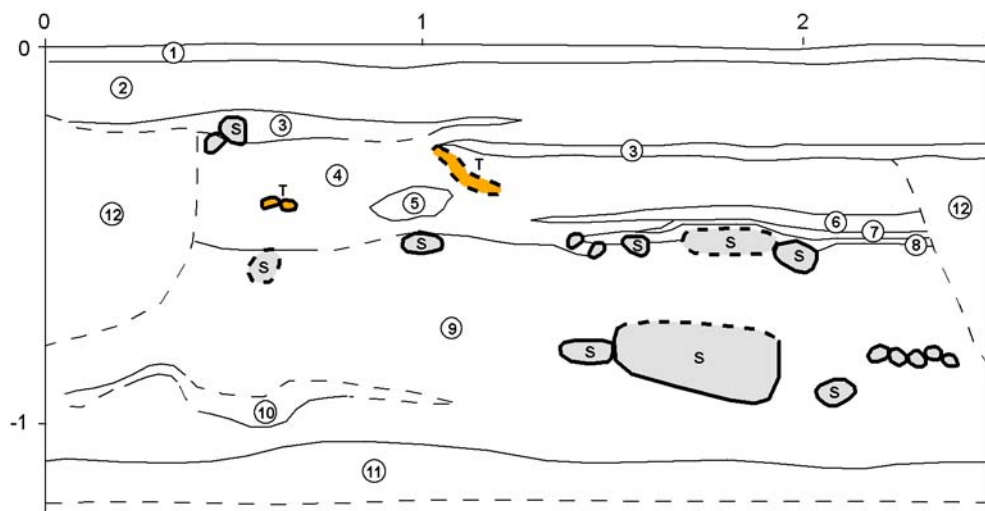

Figur 2. Schaktplan. Skala 1:200. Plan: Kristina Jonsson.

Figur 3. Schakt 1 fotograferat från nordväst. I schaktväggen syns de bevarade lagren som dokumenterades genom sektionsritning. Foto: Kristina Jonsson.

- 1) Grus
- 2) Gråbrun sand
- 3) Brunsvart sotig lerig silt med tegelkross, småsten
- 4) Ljusbrun silt med tegelkross, grus, småsten
- 5) Vit silt
- 6) Gråsvart lerig silt med inslag av sot och tegelkross
- 7) Tegelkross, ljusbrun silt
- 8) Sotig svartbrun silt
- 9) Gråbrun lera med inslag av tegel och småsten
- 10) Kol, sot
- 11) Gulbrun lera (undergrund)

Figur 4. Sektion i schakt 1, mot öster. Skala 1:20. Ritning: Kristina Jonsson.

Figur 5. Biskopsgårdens grund, i schakt 1 mot den södra flygeln. Foto från nordväst av Kristina Jonsson.

Figur 6. Biskopsgårdens grund, i schakt 1 mot den östra flygeln. Foto från väst av Kristina Jonsson.

Figur 7. Västeråskarta från 1688. Väster om Domkyrkan ligger Biskopsgården, vid denna tid fortfarande med en flygel i väst. Karta från Lantmäteriet.